

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อบรรยายและอธิบายประสบการณ์การใช้ภูมิปัญญาตะวันออกของญาติผู้ป่วย ในการใช้ภูมิปัญญาตะวันออกเพื่อบำบัดผู้ป่วยวิกฤต

สถานที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดสงขลาด้วยเหตุผลประการสำคัญ ๆ 2 ประการ คือ

1. เป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยวิกฤต ที่มีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา เนื่องจาก มีโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นศูนย์กลางในการรับผู้ป่วยในเขตภาคใต้
2. เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยสามารถทำการศึกษาได้โดยสะดวก และปลอดภัย ทั้งด้านการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร และความคุ้นเคยของผู้วิจัยทั้งต่อสังคมวัฒนธรรม สถานที่ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ประกอบกับในปัจจุบันผู้วิจัยได้พักอาศัยอยู่ในอำเภอหาดใหญ่มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จึงทำให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้สะดวก ภายใต้งบประมาณอันจำกัดได้ แต่อาจจะเกิดข้อเสียเช่น ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูล ทำให้ตีความด้วยความเข้าใจของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยตระหนัก และระมัดระวังเรื่องนี้ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล (trustworthiness) และได้ผลการศึกษาที่ถูกต้องตรงกับการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้คือ ญาติผู้ป่วยวิกฤต ในขณะที่ผู้ป่วยรับการรักษาในโรงพยาบาล หอผู้ป่วยหนัก และ/หรือ หอผู้ป่วยสามัญ รวมถึงกรณีที่ญาติผู้ป่วยผ่านพ้นประสบการณ์การใช้ภูมิปัญญาตะวันออกไปแล้ว เป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่บุคคลสามารถจำเหตุการณ์ในภาวะวิกฤตของชีวิตได้ (มานิต, 2542) มีการใช้ภูมิปัญญาตะวันออกเพื่อการบำบัดเยียวยาผู้ป่วยวิกฤต เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ รับรู้ผลของการปฏิบัติตามแนวภูมิปัญญาตะวันออก โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในแต่ละด้านดังนี้

1. เชื้อชาติ ศีรษะครอบคลุมทั้งเชื้อสายไทย และจีน
2. ศาสนา ศีรษะครอบคลุมทั้งผู้ให้ข้อมูลที่นับถือศาสนาพุทธ และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม
3. เพศ ศีรษะครอบคลุมทั้งผู้ให้ข้อมูลเพศหญิง และเพศชาย

และเป็นผู้ยินดีให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยต้อง พุดคุย สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมากกว่า 1 ครั้ง

ทำการเก็บข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต จำนวน 11 ราย จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว โดยการตรวจสอบข้อมูลจนแน่ใจว่าไม่มีข้อมูลใหม่ และตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญ (expert validation) คือ อาจารย์ที่ปรึกษา

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม และการศึกษานำร่อง ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และประวัติการเจ็บป่วยของผู้ป่วย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป และประสบการณ์การใช้ภูมิปัญญาตะวันออกในการดูแลสุขภาพของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การใช้ภูมิปัญญาตะวันออกของญาติ ในการใช้ภูมิปัญญาตะวันออกเพื่อการบำบัดเยียวยาผู้ป่วยวิกฤต ประกอบด้วยคำถามหลักเกี่ยวกับชนิดของภูมิปัญญาตะวันออกที่เลือกใช้ เหตุผลในการใช้ ขั้นตอนการปฏิบัติ ผลที่ได้หลังจากการปฏิบัติ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาตะวันออกแต่ละชนิด และความหมาย หรือการให้ความรู้สึก และความสำคัญต่อภูมิปัญญาตะวันออกที่เลือกใช้ โดยแนวคำถามหลักแต่ละข้อจะขยายเป็นคำถามย่อยตามประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลตอบ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (Streubert & Carpenter, 1995) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เตรียมตัวด้วยการศึกษาจากตำรา และฝึกปฏิบัติด้านเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต และการจดบันทึกภาคสนาม รวมทั้งการเตรียมอุปกรณ์ในการศึกษารวบรวมข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเทป ตลับเทป และแฟ้มงานสนาม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนเอกสารและวรรณกรรม ไปศึกษานำร่อง (pilot study) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด จำนวน 2 ราย เพื่อดูความเหมาะสมของแนวคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ภายใต้การให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักษาตามแนวภูมิปัญญาตะวันออก 1 ท่าน และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ 1 ท่าน และพยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้ป่วยวิกฤต 1 ท่าน หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ศึกษาเก็บข้อมูลจริง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ ซึ่งผู้วิจัยต้องเตรียมสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 เตรียมความรู้ในเรื่องต่อไปนี้

1.1.1 แนวคิดการดูแลรักษาโรคตามแนวภูมิปัญญาตะวันออก โดยศึกษาครอบคลุมเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนพุทธ การแพทย์แผนจีน การแพทย์แผนอายุรเวท และการแพทย์ตามหลักศาสนาอิสลาม เนื่องจากเป็นภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติกันในประเทศได้

1.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวเฮอร์แมนนิติกส์ ทั้งในเรื่องของหลักการ แนวคิด หลักปรัชญา รวมถึงเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต การจดบันทึกภาคสนาม ตลอดจนเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ และชัดเจนมากที่สุด โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษานำร่อง 2 ราย และให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ เพื่อเป็นการฝึกทักษะ

1.1.3 เตรียมความพร้อมในเรื่องการเดินทาง การศึกษาถึงสถานที่ เส้นทาง ระยะเวลาในการเดินทาง ค่าใช้จ่าย เพื่อความประหยัดและรอบคอบ รวมถึงการเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย เทปบันทึกเสียง ม้วนเทป ถ่านไฟฉาย และทำการศึกษาทดสอบเครื่องบันทึกเสียงเพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการใช้งาน

1.1.4 การเตรียมหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตจาก

คณะบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่งไปยังหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลของโรงพยาบาลที่จะทำการเก็บข้อมูล เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมติดตามผลการอนุมัติจากหน่วยงานอีกครั้ง ในกรณีผู้ให้ข้อมูลออกจากโรงพยาบาลแล้ว ผู้วิจัยจะไปเก็บข้อมูลที่บ้าน โดยแนะนำตัว ชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และให้ผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจในการยินยอมให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ พร้อมทั้งเซ็นชื่อในแบบฟอร์มแสดงความยินยอมให้ข้อมูล

2. ขั้นตอนการ

2.1 ค้นหาผู้ให้ข้อมูล คือ ญาติผู้ป่วยวิกฤติที่มีประสบการณ์การแสวงหาและใช้ภูมิ

ปัญหาตะวันออกในการดูแลผู้ป่วย โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เพื่อให้ได้ผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนด (Crookes & Daries, 2002) จากผู้ป่วยวิกฤติที่กำลังรับการรักษาใน ตึกสามัญ และ/หรือ ตึกไอซียู ตามเกณฑ์การจำแนกผู้ป่วย ดังนี้ (กลุ่มงานการพยาบาลโรงพยาบาลหาดใหญ่, 2544)

ด้านร่างกาย

- 1) สัญญาณชีพ: เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องเฝ้าสังเกตอาการอย่างน้อยทุก 1 ชั่วโมง คุณหมุกร่างกายมากกว่า 39.5 องศาเซลเซียส ลักษณะและอัตราการหายใจผิดปกติ
- 2) อาการและอาการแสดง: มีระดับความรุนแรงมาก ไม่สามารถควบคุมได้ และคุกคามต่อกลไกการทำงานของอวัยวะสำคัญ ได้แก่ สมอง หัวใจ ปอด ไต และตับ มีแนวโน้มที่จะเกิดพยาธิสภาพที่รุนแรง อาจเสียชีวิตได้ EKG มี PVC 6 ตัวขึ้นไปในผู้ป่วยที่ไม่มีประวัติเป็นโรคหัวใจมาก่อน I/O ไม่สมดุล ปัสสาวะไม่ออก สูญเสียเลือดมากกว่า 40 % ระดับความรู้สึกตัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
- 3) ความสามารถในการเคลื่อนไหว: ไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้เนื่องจากมีพยาธิสภาพรุนแรง

ด้านจิตสังคม

- 1) ไม่ยอมรับสภาพการเจ็บป่วย มีปฏิกิริยาเฉยเมย/ซึมเศร้าหรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว
  - 2) ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม สิ้นหวัง มีความคิดอยากตายต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด
  - 3) ระบุว่าสภาพการเจ็บป่วยคุกคามต่อชีวิตทำให้เกิดความพิการ สูญเสียภาพลักษณ์ มีผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคม
- รวมถึงผู้ป่วยที่ออกจากโรงพยาบาลไปแล้ว โดยสอบถามจากพยาบาลประจำตึกผู้ป่วย และจากการสอบถามผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยเอง เกี่ยวกับการมีประสบการณ์การใช้ภูมิปัญญาตะวันออก เพื่อทำ

การสัมภาษณ์เจาะลึกต่อไป โดยบอกวัตถุประสงค์ในการวิจัย และวิธีการเก็บข้อมูล สอบถามถึงความยินยอมในการร่วมทำวิจัย และบอกสิทธิที่จะออกจากการวิจัย เพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล และจรรยาบรรณของผู้วิจัย ในกรณีที่ผู้ป่วยจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล ก็ขออนุญาตติดตามไปเก็บข้อมูลที่บ้านต่อไป

2.2 การพิทักษ์สิทธิและจรรยาบรรณของนักวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยมีความสำคัญมากในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นเครื่องมือของการวิจัยต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่ขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด จะเห็นได้ว่าตลอดกระบวนการวิจัยมีทั้งการสัมภาษณ์เจาะลึกในเรื่องส่วนตัว ความรู้สึกนึกคิด และการสังเกตซึ่งบางครั้งอาจจะเปิดความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณของนักวิจัยอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นการเก็บรักษาความลับ ความปลอดภัยและเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงทำการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง อธิบายวัตถุประสงค์ รวมทั้งขั้นตอน และรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกเทปไว้ เพื่อความถูกต้องในการบันทึกข้อมูล

2.2.2 อธิบายให้ทราบว่าผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ และถ้าหากตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยสามารถออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

2.2.3 เมื่อผู้ให้ข้อมูลสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจะให้เซ็นชื่อเพื่อยืนยันหรือกล่าวคำยินยอมด้วยวาจา

2.2.4 ตลอดการวิจัยผู้ให้ข้อมูลสามารถซักถามข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งนี้ได้

2.2.5 ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะปกปิดข้อมูลที่ไม่ต้องการจะเปิดเผย

2.2.6 ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลตลอดจนสามารถตรวจสอบข้อมูลของตัวเองได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย

2.2.7 ในการนำเสนอข้อมูล และเขียนรายงานการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้นามสมมติเพื่อเป็นการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล และนำเสนอให้ภาพรวมโดยไม่เฉพาะเจาะจงผู้ใด

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้ประเภทของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interview) และการตะล่อมกล่อมเกลา (probe) ผู้วิจัยจะพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ตามแนวคำถามจากแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล และจำนวนครั้งของการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความอึดตัวของข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลจนแน่ใจว่าไม่มีข้อมูลใหม่ และตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญ (expert validation) โดยนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อดูความครอบคลุม ความลึกซึ้ง และความอึดตัวของข้อมูลในประเด็นที่ศึกษา

2.3.2 การบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกคำตอบของผู้ให้ข้อมูลได้ทั้งหมด ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก่อนที่จะบันทึกเทปผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลยินยอมจึงจะทำการบันทึกเทป

2.3.3 การบันทึกภาคสนาม (field note) ซึ่งกระทำไปพร้อม ๆ กับการ สัมภาษณ์ และการ สังเกต โดยบันทึกสรุปสั้น ๆ เกี่ยวกับบรรยากาศขณะสัมภาษณ์ อารมณ์ สีหน้า ท่าทางของผู้ให้ข้อมูล เพื่อใช้สนับสนุนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

2.4 การแปลผลข้อมูลรายวัน หลังจากที่ทำกรสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละวันแล้ว นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการถอดเทป มาบันทึกเป็นข้อความเชิงบรรยาย และอ่านคำบรรยายทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลทั้งหมด ข้อมูลที่คลุมเครือ/ไม่ชัดเจน และข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ซึ่งจะนำไปสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป และเมื่อมีความอึดตัวของข้อมูลจึงปิดการสัมภาษณ์

2.5 การตรวจสอบข้อมูล ภายหลังจากผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ รวมทั้งจดบันทึกภาคสนามในแต่ละวันตามประเด็นที่ต้องการมาศึกษาวิจัย ผู้วิจัยทบทวนข้อมูลนั้นเพื่อทำความเข้าใจ และย้อนกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน หรือสงสัย เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์แต่ละรายผู้วิจัยจะนำข้อมูลต่าง ๆ มาสรุปเป็นข้อสรุปเบื้องต้น หรือแปลความเบื้องต้นและอ่านทบทวนให้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายฟังเพื่อยืนยันและตรวจสอบความถูกต้องของข้อสรุปเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งทำเช่นนี้กับผู้ให้ข้อมูลทุกรายที่ศึกษา

2.6 การสร้างความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล (trustworthiness) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดของ ลินคอล์น และ กูบา (Lincoln & Guba, 1985) ซึ่งแนวทางที่ปฏิบัติประกอบด้วย

2.6.1 ความเชื่อถือได้ (credibility) เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และการตีความหมายของ ผู้วิจัยกับความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องกันหรือไม่ ซึ่งใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

1) การสร้างสัมพันธภาพก่อนการสัมภาษณ์ ให้เกิดความไว้วางใจ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และครอบคลุม

2) ยืนยันความถูกต้องของข้อมูล (member checking) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมและแปลผล กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบอีกครั้งก่อนสรุป ว่ามีความเข้าใจตรงกันหรือไม่

2.6.2 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ หรือการถ่ายโอนผลการวิจัย (applicability หรือ transferability) สามารถอ้างอิงผลการวิจัยไปยังสถานการณ์ในบริบทที่คล้ายกัน โดยใช้เทคนิคการบรรยายแบบเข้มข้น (thick description) ในรายละเอียดของบริบทที่ทำการศึกษา และการตีความเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความกระจ่างชัด ช่วยลดความงุนงงสับสนแห่งผู้อ่านต่อสิ่งที่บรรยาย (สุภางค์, 2542)

2.6.3 มีการยืนยันผลการวิจัย (confirmability) ผู้วิจัยให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการศึกษา โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์มาบรรยาย และต้องมีความสามารถในการยืนยันผลอันเกิดจากข้อมูล โดยใช้เทคนิคการจัดระบบข้อมูลและเอกสารเพื่อการตรวจสอบ หรือ audit trail ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 6 ประเภท คือ

- 1) ข้อมูลดิบ (field note และบทสัมภาษณ์)
- 2) ข้อมูลจากการสรุปและวิเคราะห์
- 3) การบันทึกเกี่ยวกับกระบวนการศึกษาวิจัย (ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการศึกษาวิจัย, ข้อมูลจากการตรวจสอบของผู้ให้ข้อมูล)
- 4) ข้อมูลที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย และความประสงค์ของผู้วิจัย (บันทึกส่วนบุคคลเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายการศึกษา)
- 5) การพัฒนาเครื่องมือ (ข้อมูลการศึกษานำร่อง)
- 6) ผลการศึกษาวิจัย (final draft)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะกระทำพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลรายวัน โดยในแต่ละวันหลังจากเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์อีกครั้ง

เพื่อจัดระเบียบของข้อมูล จัดหมวดหมู่ และตรวจสอบข้อมูลที่ได้ในแต่ละวัน และถ้าหากข้อมูลไม่มีความชัดเจนก็จะตั้งคำถาม และกลับไปถามซ้ำในครั้งต่อไปจนข้อมูลมีความชัดเจน และการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูล เป็นการวิเคราะห์หลังการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของแวนมานเนน (Van Manen, 1990) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาข้อมูลตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอริแมนนิติกซ์ (hermeneutic phenomenology) โดยมี 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ย้อนกลับไปสู่ธรรมชาติของประสบการณ์ชีวิต (turning to the nature of lived experience) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาในเรื่องที่ศึกษา
2. ตรวจสอบประสบการณ์ชีวิตโดยเปรียบเสมือนอยู่ในสถานการณ์นั้น (investigating experience as we live it) ตามแนวคำถามของเครื่องมือที่จัดเตรียมมา โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) การสังเกต ใช้เทคนิคการฟัง การถามย้อนกลับ หรือการยกตัวอย่างประกอบเพื่อความชัดเจนของข้อมูลนั้น ๆ พร้อมทั้งบันทึกเทป ขณะสัมภาษณ์ และบันทึกภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น หลังจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยนำเทปที่อัดมาถอดเทปและจดบันทึกข้อมูลที่สำคัญไว้เป็นหมวดหมู่ และตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล และมีการกลับไปสัมภาษณ์ใหม่ในส่วนที่ข้อมูลยังไม่ชัดเจน จนได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และอิมมัวมากที่สุด
3. การสะท้อนคิดคำหลักสำคัญ (reflecting on essential themes) วัตถุประสงค์ของการสะท้อนคิด คือ เพื่อทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ส่วนที่สำคัญ เป็นการหล่อหลอมความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ง่ายและยากประกอบกัน ง่ายเนื่องจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่พบได้ในชีวิตประจำวัน แต่เป็นการยากที่จะสะท้อนหรืออธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดหรือความหมายของปรากฏการณ์ (Husserl, 1980 cite by Van Manen, 1990) เรียกขั้นตอนนี้ว่า การวิเคราะห์คำหลัก (thematic analysis) ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ
  - 3.1 การอ่านบทสนทนาทีละบรรทัด (Line by line approach) และดึงความสำคัญของแต่ละประโยค
  - 3.2 การจัดกลุ่มประโยค (Selective approach) โดยเลือกเฉพาะประโยคที่อยู่ในจำพวกเดียวกัน เพื่อจัดกลุ่ม
  - 3.3 การบรรยายในภาพรวม (Wholistic approach) โดยการนำประโยคที่ได้จากการจัดกลุ่ม มาเชื่อมโยงและบรรยายในภาพรวม
4. เรียบเรียงและเขียนบรรยายปรากฏการณ์วิทยาที่ได้ศึกษา (the art of writing and

rewriting) เป็นการเขียนสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์คำหลักต่าง ๆ ในการสื่อความเข้าใจเกี่ยวกับ
 ประสพการณ์การใช้ภูมิปัญญาตะวันออกของญาติผู้ป่วยวิกฤต

5. คงไว้ซึ่งประสพการณ์ที่สำคัญ หรือเด่นชัด และปรับให้สัมพันธ์กัน (maintaining a strong
 and oriented relation) โดยการยกตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาสนับสนุนคำหลักที่ได้จากการ
 ตีความในแต่ละประเด็น

6. ทำให้เกิดความสมดุลในบริบทที่ศึกษา โดยพิจารณาจากเนื้อหาของประสพการณ์
 (balancing the research context by considering parts and wholes) โดยทำการพิจารณา
 ความสัมพันธ์ของประสพการณ์ย่อยกับประสพการณ์ในภาพรวมในบริบทที่ศึกษา พยายามตีความ
 และทำความเข้าใจจากประสพการณ์ย่อย แล้วโยงไปสู่ประสพการณ์ใหญ่ ทบทวนขอบเขตต่าง ๆ
 อย่างละเอียดอีกครั้ง เพื่อความแน่ใจว่าไม่เกิดแก่นสาระอื่น ๆ ตามมา (ดูตัวอย่างบทสัมภาษณ์
 และการวิเคราะห์ข้อมูลในภาคผนวก)